

Oktober mesec ozaveščanja javnosti o disleksiji in drugih specifičnih učnih težavah

8. oktobra 2023 obeležujemo *Svetovni dan ozaveščanja javnosti o disleksiji in drugih specifičnih učnih težavah*. Od **2. do 8. oktobra 2023** je evropski teden ozaveščanja javnosti o disleksiji in drugih specifičnih učnih težavah, v številnih državah pa namenjajo cel mesec oktober ozaveščanju javnosti o disleksiji in drugih specifičnih učnih težavah. Vsa omenjena obeležja člani Društva Bravo zavezujejo, da opozorimo javnost na skrb za kakovost življenja in izobraževanja otrok in mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami (disleksijo, diskalkulijo, dispraksijo in drugimi). Letos smo se odločili, da bomo prisluhnili glasu otrok s specifičnimi učnimi težavami v zvezi z njihovimi izkušnjami, počutjem in potrebami v procesu vzgoje in izobraževanja.

Populacija otrok in mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami je najbolj številčna v populaciji tistih, ki imajo težave pri učenju in socialnem vključevanju ter posebne potrebe. V populaciji šolajoče mladine je približno 10 odstotkov otrok in mladostnikov z na kontinuumu, razporejenih od lažjih do izrazitih specifičnih učnih težav. Pri otrocih in mladostnikih s specifičnimi učnimi težavami se zaradi znanih in neznanih motenj ali razlik v delovanju osrednjega živčnega sistema, kljub povprečnim ali nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim, pojavljajo izrazite težave na področju računanja, branja, pisanja in pravopisa, ki vplivajo na njihovo izobraževalno uspešnost, zaposlitvene možnosti in socialno vključenost. Razvoj njihovih potencialov in življenjskih priložnosti je pomembno odvisen od stališč, učinkovitosti pomoči in podpore doma, v šoli in širšem družbenem okolju.

Glas mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami – izkušnje, počutje in potrebe

dr. Marija Kavkler, dr. Milena Košak Babuder in dr. Mojca Poredoš

Povzetek:

Glas otroka in mladostnika nam omogoča spoznati otrokove in mladostnikove izkušnje in poglede na svet skozi njegove oči, a le v primeru, ko ga odrasli poslušamo in mu vzbujamo občutek, da je vključen v sprejemanje odločitev, pomembnih zanj. Učitelj ali drug strokovni delavec lahko informacije, ki mu jih posreduje otrok ali mladostnik, uporabi v procesu poučevanja, nudenja pomoči pri učenju, v procesu priprave in evalvacije individualiziranega programa ter pri sprejemanju drugih odločitev pomembnih za otroka in mladostnika.

V raziskavi, izvedeni na vzorcu 18 mladostnikov s primanjkljaji na posameznih področjih učenja tretjega triletja osnovne šole, smo s pomočjo vprašalnika ugotavljali: kako poznajo svoja močna in šibka področja, kje dosegajo dobre rezultate in so nase ponosni, kje potrebujejo dodatno pomoč in podporo, kdo in na kakšen način jim to podporo nudi ter kako se počutijo sprejeti v razredu. Odgovori so nam v pomoč pri razumevanju nekaterih občutij, sposobnosti in potreb mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami.

Ključne besede: mladostniki s specifičnimi učnimi težavami, glas mladostnika, samoporočanje mladostnikov

Vsebinski okvir preučevanja glasu otroka in mladostnika s specifičnimi učnimi težavami

Vsak otrok ima pravico izraziti svoje poglede, občutke in želje o vseh zadevah, ki vplivajo na njegovo življenje in učenje, ter pravico, da se njegovo mnenje upošteva in jemlje resno (Konvencija o pravicah otrok, 1989, 12. člen). To mu omogočata inkluzivna vzgoja in izobraževanje, ki predstavljata kolektivno odgovornost človeštva za dobrobit otrok in mladostnikov (v nadaljevanju otrok) z namenom, da se vsi otroci, tudi tisti s specifičnimi učnimi težavami učijo v kakovostni šoli skupaj z vrstniki in je slišan njihov glas. V inkluzivni šoli se zato vsak otrok počuti uspešen, cenjen in spoštovan. Iz rezultatov raziskav je razvidno, da so otroci, ki verjamejo, da je njihov glas v šoli upoštevan, sedem krat bolj motivirani za učenje kot tisti, ki tega niso deležni (Quaglia Institut School Voice and Aspirations, 2016, v St. John, 2017). Ker v inkluzivnih šolah učitelji dajo več priložnosti učencem, da se počutijo vključene in imajo možnosti za sodelovanje z vrstniki, so bolj motivirani za izboljšanje izobraževalnih dosežkov.

Glas otroka je besedna zveza, ki jo uporabimo za opis vključenosti otroka v odločitve, ki so zanj pomembne. *Glas otroka* nam omogoča spoznati otrokove izkušnje ter pogled na svet skozi njegove oči, ob tem, da ga moramo odrasli poslušati. Otrok mora imeti občutek, da je vključen v sprejemanje odločitev, pomembnih zanj, saj izkušnje, ki jih vidi, sliši, občuti in izkusi vsak dan v vsakdanjem življenju, vplivajo na njegov osebni razvoj, fizično in emocionalno dobrobit. Otrokom moramo omogočiti občutek, da so slišani, da so vključeni v reševanje zanj pomembnih odločitev, da dobijo povratno informacijo o svojih pravicah, o službah, ki mu lahko pomagajo itn. Odrasli pa moramo slišati, kaj nam otrok pove, občuti, da spoznamo, kakšno je realno življenje otroka v trenutku, ko nam nekaj sporoča.

V izobraževanju ima *glas otroka* dvojni vpliv: nanaša se *na izražanje vrednot*, mnenj, prepričanj in perspektiv posameznikov ali skupin otrok v šoli ter *na poučevalne pristope in strategije*, ki so izbrane v sodelovanju z otrokom na osnovi njegovih potreb, interesov in ambicij. Kadar poslušamo otroka in upoštevamo njegovo mnenje, interese in perspektive, mu pomagamo pridobiti občutek, da je vredno investirati v lastno učenje. Otroci morajo čutiti in se zavedati, da je pomembno in zanje varno, da izrazijo svoje mnenje o dogajanju v šoli. Ker ima *otrokov glas* pomemben vpliv na skrb za duševno zdravje in dobro počutje v šoli, otroka vključimo tudi v odločanje o skrbi za lastno duševno zdravje in dobro počutje, kar otroku omogoča občutek, da je slišan in podprt (St. John, 2017).

Učiteljeva čustvena podpora je pomembno povezana z otrokovimi boljšimi učnimi dosežki, ki se kažejo v večji zavzetosti za učenje, zadovoljstvu, prizadevanju in vztrajnosti pri učenju ter občutku samoučinkovitosti (Schenke idr. 2018). Učitelj učinkoviteje nudi otroku čustveno podporo, če ga pozna. Otroka, ki ga poučuje, povabi, ali mu nudi različne oblike pomoči, da izrazi svoje mnenje in ga pri tem posluša. Aktivno povabilo in povratna informacija učitelja na otrokove predloge je priložnost za učinkovitejše sodelovanje z njim. Otrok potrebuje občutek, da učitelj želi slišati njegovo mnenje, da ga bo poslušal in upošteval (Watts, 2023).

Kaj sporočajo otroci odraslim? Otroci sporočajo, da potrebujejo odrasle, ki opazijo, da imajo težave, da jih odrasli slišijo, razumejo in potem poskrbijo za zanje pomembne spremembe, jim nudijo stabilno okolje, ki pogojuje zaupanje v odrasle, ki jim lahko pomagajo, da jih odrasli obravnavajo kot kompetentne za izvajanje določenih nalog, jim izkažejo spoštovanje, da so odrasli informirani in vključeni v otrokove dejavnosti, odločitve, načrte, da jim odrasli ponudijo razumljivo povratno informacijo o sprejetih odločitvah, predvsem, če njihove želje niso upoštevane ter da jim omogočijo podporo in pomoč pri uresničevanju njihovih pravic in zagovorništvo pri uresničevanju njihovih videnj (North East Lincolnshire Council, 2021).

Otroci potrebujejo čas in več kot le eno priložnost, da razvijejo zaupanje v možnost posredovanja svojih občutij, mnenj in spoznanj ter problemov duševnega zdravja. Otroci bodo na bolj primeren način in bolj učinkovito izrazili svoj glas, če se bodo naučili ustreznih veščin. Pri usposabljanju otroka za izražanje mnenj v razredu so učitelju v pomoč naslednje strategije (St. John, 2017):

- *Redno spodbuja otroke*, da izrazijo osebne izkušnje, posredujejo povratne informacije o izzivih in ideje za njihovo reševanje. Da to stori, mora imeti učitelj na razpolago določen čas (npr. vsak teden ali mesec po 1 uro), da otroku omogoči, da vpraša, izrazi idejo, strinjanje itn.
- *Išče načine upoštevanja glasu otroka* (vnaprejšnja priprava idej za nevihto možganov o stvareh, ki jih želi vedeti o otroku). *Glas otroka* lahko uporabi tudi kot spodbudo za refleksijo njegovega učenja. Otrok pove, kako se uči, kako bi se želel učiti in sporoči izzive, s katerimi se spopada. Učitelj pa na ta način pridobi povratno informacijo o učinkovitosti načrtovanja in izvajanja kurikularnih prilagoditev.
- *Poučuje otroke načinov izražanja lastnega glasu* s pomočjo različnih aktivnosti, kot npr.: reševanje realnega problema v skupini ali predstavitev mnenj v manj osebni obliki (pisno, slikovno, s prezentacijo itn.). Če ima otrok priložnost, da predstavi svoj pogled o določenem problemu, projektu, aktivnosti itn., mu s tem pomagamo, da razvije samozavest, veščine komunikacije in poslušanja. Obstajajo različne teme, v obravnavo katerih vključi glas skupin otrok: skrb za okolje, možnosti razvoja inkluzije na šoli in vrstniške pomoči, preprečevanje nasilja itn.
- *Otroke uči veščin izražanja mnenja* (obrni se k vrstniku, pogledaj ga v oči, sporoči svoje mnenje, poslušaj njegovo ...)
- *Otroka vključi v proces priprave in evalvacije individualiziranega programa (IP)* (učitelj ga uči veščin sodelovanja, izražanja mnenja, potreb, želenih sprememb itn.). Vsi deležniki, vključeni v proces IP bi se morali zavedati, da se vedno lahko nekaj naučijo od posameznika, ne glede na starost, spol, socialno-ekonomski status itn.

Učitelj uporabi informacije, ki mu jih posreduje otrok, v procesu poučevanja, nudenja pomoči, v procesu priprave in evalvacije IP, sprejemanju odločitev, pomembnih za otroka, itn. Učitelj v razredu vključi *glas otroka* na različne načine in pri različnih dejavnostih, kot npr. s/z (St. John, 2017):

- *formalnimi dejavnostmi*, ki so povezane z organizacijo in vodenjem dejavnosti v razredu in šoli (sodelovanje v razredni skupnosti),
- *neformalnimi oblikami* sodelovanja, ko učitelj povabi otroke k sodelovanju, a mu ni treba upoštevati njihovih mnenj (posredujejo mnenje o nekem dogodku),
- *dejavnostmi v procesu poučevanja* v zvezi z ustreznostjo učnega okolja, učnih pripomočkov, s kriteriji ocenjevanja, s prilagoditvami itn. (na srečanjih priprave IP, pripravi razrednih projektov itn.),
- *kulturnimi in drugimi dogodki*, povezanimi s pripravo besedil, predavanj, prezentacij v zvezi z našo družbo ali okoljem, drugimi globalnimi izzivi itn. ter
- *evalvacijo*, ki vključuje otrokovo povratno informacijo, pomembno za prihodnje odločitve v šoli (o učinkovitosti pomoči, interesu za interesne dejavnosti ...).

Glas otrok lahko pridobimo še na različne druge načine, kar je odvisno od obravnavane teme, kot npr.: s *škatlami za sugestije v razredu ali na šoli* (za tiste, ki ne želijo javno sporočiti svojega mnenja), z *anketami* (preveriti moramo, kako dobro razumejo vprašanja, da imajo dovolj časa za reševanje, prosimo jih za iskrene odgovore itn., na koncu pa moramo z otroki izmenjati rezultate), *razgovori* itn. Ne obstaja enoten način pridobivanja *glasu otrok*, jasno pa je, da je za učitelja *glas otroka* pomemben, saj pridobi iz prve roke dragocene informacije o ustreznosti poučevanja, odnosa, uspešnosti spodbujanja otrok, njihovih interesov, občutij itn. (Watts, 2023).

Rezultati raziskave *Glas mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami – izkušnje, počutje in potrebe*

V skladu s teoretičnim vsebinskim okvirjem smo se v društvu Bravo odločili, da se z raziskavo osredotočimo na mnenje in poglede mladostnikov z izrazitimi specifičnimi učnimi težavami oziroma primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Zanimalo nas je, kaj prepoznavajo kot svoja močna in šibka področja, kje dosegajo dobre rezultate in so nase ponosni ter kje potrebujejo dodatno pomoč in podporo. Zanimalo nas je tudi, kdo jim nudi to podporo, na kakšen način in česa bi morda potrebovali še več. Prav tako nas je zanimalo, kako se počutijo v razredu in ali so v razredih sprejeti.

Metoda

Vzorec:

V vzorec smo vključili 18 osnovnošolcev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU), ki so obiskovali 7., 8. ali 9. razred. Vsi so imeli odločbo o usmeritvi v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Stari so bili 12 in 15 let ($M = 13,4$; $SD = 0,9$). Poročali so o vsaj enem primanjkljaju na področju šolskih veščin in temeljnih psiholoških procesov. Najpogosteje so udeleženci izpostavili en ($f = 7$; 39 %) ali dva ($f = 5$; 28 %) ključna primanjkljaja, štirje udeleženci (22 %) so izpostavili tri, dva udeleženci (12 %) pa sta izpostavila več kot 3 primanjkljaje. Največ mladostnikov je poročalo o primanjkljajih pri matematiki in branju, sledili pa so primanjkljaji pri pisanju in vzdrževanju pozornosti. Približno četrtnina mladostnikov je pri sebi prepoznala težave z organizacijo ali na drugih področjih, ki jih v večini primerov niso opredelili. Mladostnik, ki je opredelil, kaj zanj pomeni drugo, je zapisal:

»V glavi imam eno črko, rečem drugo. Ko rečem dve črki, meni zvenita različno, drugim pa enako.« (fant; 13 let; 8. razred)

Preglednica 1

Osnovne značilnosti vzorca.

Značilnosti	f (%)
Spol	
Dekleta	8 (44 %)
Fantje	9 (50 %)
Neopredeljeno	1 (6 %)
Razred	
7. razred	3 (17 %)
8. razred	5 (28 %)
9. razred	10 (55 %)
Primanjkljaji na področju:	
branja	9 (50 %)
pisanja	6 (33 %)
matematike	10 (55 %)
vzdrževanja pozornosti	6 (33 %)
organizacije	4 (24 %)
drugo	3 (17 %)

Opomba. Vsak mladostnik je lahko izpostavil več kot 1 primanjkljaj, zato vsota frekvenc presega število udeležencev, vsota odstotkov pa 100 %.

Pripomoček

Anketni vprašalnik *Tvoj glas – mnenje o izkušnjah in počutju v šoli* je bil oblikovan za namen te raziskave¹. Sestavljen je bil iz štirih vprašanj, ki so spraševala o osnovnih značilnostih vzorca (spol, starost v letih, razred in težave oz. primanjkljaji).

Drugi del vprašalnika pa je sestavljalo 16 vprašanj, ki so bila odprtega in zaprtega tipa. Vprašanja načrtno niso usmerjala mladostnikov k negativnim odgovorom. Tri vprašanja so se nanašala na mladostnikova močna področja (*V čem si uspešen? Kje dosegaš dobre rezultate in te pohvalijo? Katere dejavnosti opraviš z lahkoto, brez večjega truda?*). Naslednja štiri vprašanja so se nanašala na sprejetost in počutje v šolskem okolju (*Kje imaš najboljšega prijatelja? Kako se počutiš v šoli? Kdaj se počutiš sprejetega v razredu? Kdo v šoli poskrbi, da se dobro počutiš?*). Sledili sta dve vprašanji o šolskih dosežkih (*Na katere dosežke v šoli si posebej ponosen-a? Na kakšen način dosežeš dobre učne rezultate?*) in šest vprašanj o težavah s šolskim delom in premagovanju težav (*Katere zahteve, naloge ali obveznosti v šoli ti povzročajo težave? Pri katerih šolskih obveznostih potrebuješ pomoč? Kakšno pomoč potrebuješ? Kdo ti najboljše pomaga? Kaj bi še potreboval-a, da bi izboljšal svoj učni uspeh?*

---

¹ V začetni fazi raziskave (prilagoditve in preverjanje razumljivosti vprašalnika ter vzorčenje) so sodelovali člani Društva Bravo: dr. Lidija Magajna, Polona Ješelnik, dr. Marko Kalan, Sara Danilovska in Maja Okoren. Za pomoč pri zbiranju anketirancev se zahvaljujemo specialno in rehabilitacijskim pedagoginjam Anuški Peran z OŠ Voličina, Nini Čibej, OŠ Prežihov Voranc, Kristini Škerjanec in Emi Barbič OŠ Preserje pri Radomljah.

Kaj bi v šoli spremenil-a, če bi bilo to mogoče?). Zadnje vprašanje je spraševalo po načrtih za prihodnost (Kakšne načrte imaš za prihodnost?).

Postopek:

V septembru 2023 smo pridobili 18 mladostnikov, ki so v šolskem ali domačem okolju izpolnili vprašalnike. Vprašalnike smo obdelali s postopki za pridobivanje osnovnih opisnih statistik, izvedli pa smo tudi kategoriziranje odprtih odgovorov.

Rezultati

Rezultate, zbrane s pomočjo anketnega vprašalnika pri 18 udeležencih, smo strukturirali v pet ključnih področij, ki so zastopana tudi v vprašalniku. Najprej bomo predstavili samoporočanje mladostnikov o njihovih *močnih področjih*, nadaljevali bomo s samozaznano *sprejetostjo in počutjem v šolskem okolju, šolskimi dosežki in težavami pri šolskem delu ter premagovanju teh težav*. Zaključili pa bomo s pogledom mladostnikov v prihodnost, in sicer z njihovimi *načrti za prihodnost*.

Močna področja

Približno petina mladostnikov ($f = 4$; 22 %) ni predstavila nobenega močnega področja, tretjina mladostnikov ($f = 6$; 33 %) je izpostavila zgolj po eno močno področje. 17 % mladostnikov je izpostavilo dve oziroma tri močna področja, 11 % pa štiri močna področja.

Največ mladostnikov je kot svoje močno področje izpostavilo *šport in različne športne dejavnosti* ($f = 8$; 44 %). Mladostniki se ukvarjajo z najrazličnejšimi športi, pri čemer so navedli npr. mečevanje, rokoborbo in jahanje. Sledilo je področje *likovnega ustvarjanja* ($f = 6$; 33 %), kjer so udeleženci poročali o tem, da npr. lepo rišejo, slikajo na platno itd. Štirje udeleženci so poročali, da je njihovo močno področje *angleščina* (22 %), po dva mladostnika (11 %) sta izpostavila kot močno področje *matematiko, prostočasne dejavnosti, področje odnosov in nastopanje oz. oblikovanje predstavitev*. Po en mladostnik (6 %) pa je kot svoje močno področje navedel glasbo, zmožnost organizacije in zgodovino.

Mladostniki dosegajo dobre rezultate v različnih okoljih. Zgolj en mladostnik je poročal, da dosega dobre rezultate v vseh okoljih (doma, v šoli, pri prostočasnih aktivnostih in v soseski). 7 mladostnikov (39 %) je dosegalo dobre rezultate v enem okolju oz. v treh okoljih, 3 mladostniki (17 %) pa poročajo o doseganju dobrih rezultatov v dveh okoljih. Skoraj vsi ($f = 15$; 83 %) mladostniki poročajo o doseganju dobrih rezultatov v domačem okolju, več kot polovica ($f = 11$; 61 %) pa poroča o doseganju dobrih rezultatov pri prostočasnih aktivnostih. O dobrih rezultatih v šoli poroča 8 mladostnikov (44 %) in 4 otroci (22 %) pa o dobrih rezultatih v soseski oz. med vrstniki.

Z lahkoto oziroma brez večjega truda sodelujoči mladostniki opravljajo predvsem dejavnosti, povezane s svojimi močnimi področji. Malo manj kot tretjina jih je izpostavila, da z lahkoto opravljajo gospodinjska opravila in pomagajo staršem ($f = 5$; 28 %). Nekaj več kot polovica mladostnikov doživlja kot najmanj naporne prostočasne aktivnosti ($f = 10$; 55 %). 7 mladostnikov (39 %) pa poroča, da z lahkoto opravljajo različne šolske predmete, a ne tiste, na katerih imajo primanjkljaje, in se učijo predmete, ki predstavljajo njihova močna področja.

Sprejetost in počutje v šolskem okolju

Večina mladostnikov se v šoli počuti dobro ($M = 6,42$; $SD = 2,02$). Zgolj dva mladostnika sta na lestvici od 1 – *slabo* do 10 – *zelo dobro* označila vrednosti nižje od 5 – *dobro*. En mladostnik je izpostavil, da se v šoli počuti *zelo slabo* (1), eden pa le nekoliko slabše kot večina (4). Nobeden od udeležencev ni označil, da se v šoli počuti *zelo dobro* (10), so pa štirje označili vrednost 9.

Polovica mladostnikov je v šoli dobro sprejetih ($f = 9$; 50 %). Še dodatni dve petini mladostnikov poroča, da so v razredu občasno dobro sprejeti ($f = 7$; 39 %), odvisno od aktivnosti. Tako na primer izpostavijo, da se počutijo sprejeti »*takrat, ko moramo dokazati, da smo povezan razred*« (dekle; 14 let; 9. razred), »*takrat, ko nekaj dobro znam*« (fant, 14 let, 9. razred), oziroma »*ko me učiteljice pohvalijo*« (fant, 14 let, 9. razred). Zgolj en mladostnik (13 let; 8. razred) je poročal, da se v razredu ne počuti sprejetega.

Vsi udeleženci so poročali, da imajo najboljšega prijatelja v šoli, hkrati pa so nekateri označili tudi druge možnosti. Tako jih je sedem (39 %) poročalo, da imajo najboljšega prijatelja tudi doma, 5 v soseski (28 %), 4 pa na prostočasnih dejavnostih (22 %).

Na vprašanje *Kdo v šoli poskrbi, da se dobro počutiš?* je večina udeležencev ($f = 13$; 72 %) odgovorila tako, da je iz odgovora razvidno, da je takih oseb več kot 5. Manjši del udeležencev je navedel, da imajo zgolj eno tako osebo ($f = 3$; 17 %) oziroma med 2 in 5 takih oseb ($f = 2$; 11 %). Večina kot osebe, ki poskrbijo za njihovo dobro počutje, navaja vrstnike, tj. sošolce ($f = 4$; 22 %) in prijatelje ($f = 8$; 44 %). Velik delež mladostnikov kot osebe, ki poskrbijo za njihovo dobro počutje v šoli, navaja učitelje ($f = 7$; 39 %) in šolske strokovne delavce, tj. učitelje dodatne strokovne pomoči (DSP), socialne pedagoginje, psihologinje itd. ($f = 6$; 33 %). Manjši delež mladostnikov pa je odgovoril z imeni oseb ($f = 4$; 22 %).

Šolski dosežki

Približno polovica mladostnikov je ponosnih na svoje izobraževalne dosežke in dobre ocene pri posameznih predmetih, ki so povezani z njihovimi močnimi področji (matematika, zgodovina, likovni pouk) ali na splošno ($f = 9$; 50 %). Nekaj manj mladostnikov ($f = 7$; 39 %) je ponosnih na dosežke povezane s svojimi močnimi področji, npr. pri likovni umetnosti ali športu. Približno petina mladostnikov ($f = 4$; 22 %) pa je ponosnih na trud, ki ga vlagajo v šolsko

delo, tj. učenje, sprotno delo, opravljanje domačih nalog itd. Ena izmed mladostnic je na primer napisala:

*»Ponosna sem na to, da bolje sodelujem kot lani in da sem lani imela dobre ocene«
(dekle, 14 let, 9. razred)*

En posameznik ni ponosen na noben svoj dosežek. Ta tudi ne poroča o nobenem načinu, kako dosega dobre učne rezultate. Večina preostalih mladostnikov kot najboljši način za doseganje dobrih učnih rezultatov izpostavlja najpogosteje učenje, trud in sprotno delo ($f = 12$; 67 %). Pri tem uporabljajo različne načine učenja oz. delovanja:

»Da si na listek napišem snov, ki mi ne gre in potem sestavljam npr. grški bogovi in njihova imena. Si pa velikokrat snov tudi preberem.« (dekle, 13 let, 8. razred)

»Da pridem prej v šolo in z učiteljico ponovim vprašanja in da probam razumeti snov in vedno, ko končam z testom, preverim trikrat preden oddam, pa moram biti izmed zadnjimi, ko oddam.« (dekle, 12 let, 7. razred)

Poleg že opisanega izpostavljajo kot ključno še dovolj časa za pripravo ($f = 2$; 11 %), dobro organiziranost dela in gradiv ($f = 1$; 6 %) ter pozorno poslušanje, ki ga ne motijo druge dejavnosti ($f = 1$; 6 %).

»Tako, da poslušam učiteljico in ne pišem. Če pišem, se fokusiram le na to in si nič ne zapomnim.« (fant, 13 let, 8. razred)

Težave pri šolskem delu in premagovanju težav

Največ težav v šoli jim povzroča branje in pisanje ($f = 5$; 28 %), posamezni predmeti ($f = 4$; 22 %) oziroma posamezne naloge ($f = 4$; 22 %). Poleg tega sta po dva mladostnika (11%) izpostavila kot problematično tudi opravljanje govornih nastopov, ocenjevanje in količino učnih vsebin. Dva mladostnika (11 %) sta poročala, da jima nič ne povzroča težav, nasprotno pa je en mladostnik (6 %) poročal, da mu predstavlja težavo vse.

Največ mladostnikov potrebuje pomoč pri specifičnih predmetih, pri čemer izpostavljajo matematiko ($f = 12$; 67 %), slovenščino ($f = 9$; 50 %), angleščino ($f = 5$; 28 %), zgodovino ($f = 3$; 17 %), fiziko ($f = 2$; 11 %) in kemijo ($f = 1$; 6 %). Po dva mladostnika (11 %) izpostavljata, da potrebujeta pomoč pri govornih nastopih in vzdrževanju pozornosti pri testih, kvizih in drugih nalogah. En mladostnik (6 %) pa je izpostavil, da bi potreboval pomoč pri organizaciji. Dva mladostnika na vprašanje nista odgovorila, nekateri pa so navedli več področij.

Največ mladostnikov je izpostavilo, da potrebujejo dodatno razlago, ki jim omogoča boljše razumevanje ($f = 8$; 44 %). Po pet mladostnikov (28 %) je izpostavilo, da potrebujejo dodatno strokovno pomoč, učno pomoč in pomoč učitelja ter bolj specifične prilagoditve, kot npr. kartončke, podaljšan čas pisanja, *»da mi preberejo vprašanje, če ga ne razumem«* (fant, 13 let, 8. razred). Poleg tega potrebujejo tudi več časa oz. dodaten čas pri ocenjevanju in razlagi ($f =$

3; 17 %) ter pomoč pri razvijanju temeljnih šolskih veščin ($f = 3$; 17 %). Zgolj dva mladostnika sta izpostavila, da potrebujeta pogovore ($f = 2$; 11 %).

V domačem okolju jim pomoč najpogosteje nudijo mame ($f = 14$; 78 %), pa tudi očetje ($f = 6$; 33 %) ali sorojenci ($f = 6$; 33 %). Nekoliko redkeje se poslužujejo pomoči inštruktorjev ($f = 3$; 17 %) ali drugih sorodnikov ($f = 1$; 6 %). Največ mladostnikov navaja, da jim pomoč najpogosteje v domačem okolju nudi ena oseba.

V šolah pa jim pomoč najpogosteje nudijo učitelji dodatne strokovne pomoči ($f = 14$; 78 %), nekoliko redkeje učitelji ($f = 8$; 44 %), drugi svetovalni delavci ($f = 5$; 28 %) in najredkeje razredniki ($f = 3$; 17 %). Sošolce je kot tiste, ki jim nudijo pomoč, izpostavilo šest učencev (33 %). Dva učenca (11 %) pa sta zgolj označila, da v šoli prejmeta pomoč, vendar nista navedla od koga. V povprečju prejmejo učenci v šoli pomoč od dveh oseb (najmanj od 1 in največ od 4).

Največ mladostnikov je zelo realnih in izpostavljajo, da bi morali za boljši učeni uspeh, vlagati več truda ($f = 6$; 33 %). Poleg tega bi potrebovali več pomoči pri učenju, organizaciji samega učenja in znanja o različnih učnih strategijah ($f = 3$; 17 %). Izpostavljajo tudi potrebo po več časa za učenje in procesiranje informacij ($f = 3$; 17 %) ter potrebo po dodatni pomoči pri razumevanju oz. dodatni razlagi ($f = 2$; 11 %). En mladostnik je izpostavil, da mu je v veliko pomoč prilagojeno izvajanje ocenjevanja, en mladostnik pa si želi več ur dodatne strokovne pomoči.

Večina mladostnikov je podala zelo specifične predloge, povezane s spremembami v šoli, ki pa so se nanašali predvsem na mikroraven razreda ($f = 6$; 33 %), kot npr:

»Da ne bi več imeli nalog, kjer v zvezek zapišemo odgovore in si nato zamenjamo zvezke, ker imam grdo pisavo.« (fant, 13 let, 8. razred)

»Da bi imeli blazine s klinastimi kroglicami.« (dekle, 12 let, 7. razred)

Trije mladostniki (17 %) ne bi spremenili ničesar, dva (11 %) bi spremenila vse. Dva mladostnika (11 %) si želita šole brez ocen, eden (6 %) pa si želi daljših odmorov in eden (6 %) manj učnih vsebin.

Načrti za prihodnost

Glede izoblikovanosti načrtov za prihodnost se mladostniki med seboj precej razlikujejo. Štirje mladostniki (22 %) še nimajo izoblikovanih načrtov za prihodnost. Štirje mladostniki (22 %) imajo oblikovane nespecifične cilje, ki se nanašajo na bližnjo prihodnost.

»Najprej bom prišel do 9. razreda, potem pa bom pogledal, katera šola me vzame glede na moje ocene.« (fant, 13 let, 8. razred)

»Priti na srednjo šolo, ki si jo želim in imeti dobre ocene.« (dekle, 13 let, 9. razred)

Dva mladostnika (11 %) imata oblikovana specifična cilja glede bližnje prihodnosti, in sicer sta že izbrala srednjo šolo. Štirje mladostniki (22 %) imajo natančno izdelano idejo o tem, kaj si želijo v prihodnosti in so si že izbrali poklic (modni oblikovalec, kuhar, učitelj, prevzeti družinsko podjetje), medtem ko imajo štirje mladostniki (22 %) sicer oblikovano dolgoročno vizijo, vendar ta ni dobro opredeljena ali izdelana. Navajamo primere neopredeljene dolgoročne vizije:

»Frizerka, potovala v tuje države, fotomodelka« (dekle, 15 let, 9. razred)

»Da bom modna oblikovalka in mogoče učiteljica za ples.« (dekle, 12 let, 7. razred)

Zaključki

V Društvu Bravo smo se odločili, da bomo za letošnje obeležje Svetovnega dneva ozaveščanja javnosti o disleksiji in drugih specifičnih učnih težavah pripravili raziskavo »*Glas mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami – izkušnje, počutje in potrebe*«. Raziskava je izvedena na majhnem vzorcu 18 mladostnikov s primanjkljaji na posameznih področjih učenja iz tretjega triletja, iz različnih osnovnih šol. Rezultatov raziskave zaradi majhnega vzorca ne moremo posploševati, saj so v njej sodelovali mladostniki, ki so deležni dobre podpore s strani staršev in/ali s strani učiteljev (vprašalnik so mladostniki izpolnili na pobudo staršev oz. šolskih svetovalnih delavcev, ki so k reševanju povabili tiste mladostnike, ki so bili pripravljeni sodelovati), kar je pomembno za uspešno vključevanje v razredno in šolsko skupnost. Kljub temu pa nam rezultati omogočajo vpogled v njihova močna področja, občutek sprejetosti in počutje v šolskem okolju, o šolskih dosežkih, o šolskih težavah in načinih premagovanja le-teh ter o načrtih za prihodnost. Z nadaljnjim izpopolnjevanjem vprašalnika bi lahko oblikovali vprašalnik, ki bi bil šolskim strokovnim delavcem v pomoč pri pridobivanju informacij, pomembnih za bolj uspešno vključevanje otrok in mladostnikov v šolsko okolje, njihovo izražanje občutij in potreb v procesu poučevanja in nudenja različnih oblik pomoči.

Vprašalnik nam je omogočil vpogled v kar nekaj pomembnih informacij od močnih področij, vezanih na prostočasne dejavnosti in pomoči na domu do uspešnosti pri različnih predmetih. Veseli nas, da imajo vsi mladostniki prijatelje, ki jim omogočajo občutek sprejetosti v razredu in jim pomagajo tudi pri učenju, čeprav je ta najpogosteje povezan in odvisen od njihove uspešnosti. Mladostniki se zavedajo težav pri učenju zaradi specifičnih primanjkljajev, a velik delež pozna tudi strategije pomoči, ki težave pri učenju zmanjšujejo. Izstopa velik delež tistih, ki potrebujejo dodatno razlago. Vsi mladostniki vzorca so imeli podporo doma in tudi v šoli. V šoli jih je 78 % poudarilo pomoč pri dodatni strokovni pomoči, 44 % pomoč učiteljev in 28 % pomoč svetovalnih služb. 33 % mladostnikov je bilo realnih in so izpostavili tudi potrebo po večjem lastnem trudu za boljši šolski uspeh. Nekateri mladostniki imajo v tretjem triletju že izoblikovane načrte za prihodnost.

Poučevanje in obravnava otrok in mladostnikov specifičnimi učnimi težavami je mnogo bolj učinkovita, če je osnovana na njihovih potrebah. Njihove potrebe pa bomo slišali le v primeru,

ko jim bomo odrasli omogočili občutek varnosti, da so slišani in so vključeni v reševanje zanje pomembnih odločitev. Odrasli moramo slišati, kaj nam otrok ali mladostnik sporoča, občuti in potrebuje, da bomo spoznali, kakšno je realno življenje otroka ali mladostnika v trenutku, ko nam sporoča svoje videnje o dogodkih ali izzivih, s katerimi se spopada. Šele takrat mu bomo omogočili razvoj njegovih potencialov.

Literatura

- Konvenciji o otrokovih pravicah – KOP (1989).
<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/clovekove-pravice/porocila-SLO-po-instrumentih-o-clovekovih-pravicah/Konvencija-o-otrokovih-pravicah.pdf>
- North East Lincolnshire Council (2021). *Hearing the voice of the child and understanding their lived experience- Guidance.* Procedures on-line.
https://www.proceduresonline.com/nelincs/cs/p_hearing_voice.html
- Schenke, K., Ruzek, E., Lam, A. C., Karabenick, S. A. in Eccles, J. S. (2018). To the means and beyond: Understanding variation in students' perceptions of teacher emotional support. *Learning and instruction*, 55, 13–21.
- St John, K. in Briel, L. (2017). *Student voice: A growing movement within education that benefits students and teachers.* VCU Center on Transition Innovations.
www.centerontransition.org
- Watts, C. (2023). *5 Ways to Maximise Pupil Voice.* High Speed Training.
<https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/pupil-voice/>